

יום ג' כ"א אדר א' תשע"ו

באר הגולה 254

הלכות תפלה סימן צד

(ס) למנוח: ג *מי שאינו יכול לכוון הרוחות, יכוון לבו לאביו שבשמים: ד *היה רובב על התמור אין צריך לירד ולהתפלל אפילו אם יש לו מי שתופס תמורו, אלא מתפלל (יג) דרך הלכות. וכן אם היה בספינה או על-גבי קרון, (יד) אם יכול לעמוד עומד, (טו) ואם לאו יושב במקומו ומתפלל. ואם היה הולך ברגליו, מתפלל דרך הלכות אף אם אין פניו כנגד ירושלים, אפילו שלא במקום סכנה, כי אם יעמוד ויתפלל יקשה בעיניו אחור (ו) וירכנו וישרד לבו ולא יוכל לכוון. והנהכל לפי הדרך ולפי המקום ולפי יראתו (ז) וישוב דעתו. ויש מחמירין (זי) לעמוד (י) באבות, וראוי להש' לדבריהם אם הוא שלא במקום סכנה: ה *היה יושב בספינה או בעגלה, אם יכול לעמוד במקום הכריעות עומד, כדי שיהא כורע מעמד ופוסע שלש פסיעות: הגה אף-על-פי שיושב (יח) בכל התפלה, מכל מקום אם אפשר לו לעמוד יעמוד כדי לקיים הכריעות והפסיעות בדרך (כ"י בשם ס"ח). ואם אי אפשר לו, כגון שרובב על הבהמה, (יט) יתוויר (ס) הבהמה שלשה פסיעות לאחוריה, ועולה לו כאלו פוסע בעצמו (הגהות אלפסי החדשים ס"פ תפלת השחר): ו (כ) 'חולה מתפלל אפילו שוכב על צדו, והוא שייכול לכוון דעתו (ואם אי אפשר לו להתפלל, מכל מקום (כא) יתהרהר בלבו, שגאמר 'אמרו בלבבכם על משפכם' (כ"י בשם א"ח ופסיקתא): ז *מי שהיו לו אנשים מכאן ומכאן ומתירא שמא יפסיקוהו תפלתו או יפסידו מקומו, יושב במקומו ויתפלל. לפי שאין דעתו מושבת עליו. ואף-על-פי שצריך לעשות שלשה פסיעות בסוף התפלה יושב ומתפלל וכורע: ח *יש לזהר [*] (כב) שלא לסמוך עצמו (כג) לעמוד או לחבדו (כד) בשעת תפלה: ט *מי שהכרח להתפלל (כה) מושב, (כו) כשיובל צריך לחזור ולהתפלל (ט) מעמד, (כז) ואינו צריך להוסיף בה דבר:

ד שם ל ה שם
ו תוספות שם ז רבנו
יחזק (אקליטוער)
[שם] ט ספר אריות
חיים י ממוני פרק ה
מחלכות תפלה כ ספר
אחות ימים בשם
רש"י ל תהות
מיוני פרק ה
בן ברכות שם ל בפית
יוסף ממשניות
הקמרא

באר היטב

העולם. וכתב בכנה"ג אפלי הארון קבוע לרוח ארבת צריך להחזיר פניו למנוח. ועין בס' שלפני זה: (ס) למנוח. ורש"י פרש אפסא דיעיד פניו לצפון או לדרום ועקר צמידתו למנוח, ונראה יותר נכון לעשות כן, ט"ז: וכתב ב"י (י) באבות. פי' שלא ילך או ירבה. אבל כשיושב על הבהמה והבהמה ג"כ עומדת שרי, תר"י מ"א: (ד) הבהמה. או יתוויר עצמו ע"ג הבהמה, מ"א: (ט) מעמד. כתב ט"ז: מעולם לא ראינו מגדולים שהתפללו בדרך מושב שהתפללו שנית בבואם לביתם או למלון, ע"כ נראה דגם כאן לא יתפלל שנית אלא אם הוא

שערי תשובה

בסוג המתפלל אחורי ברכ"י ע"ש והביאו ברבי'יוסף: [*] שלא לסמוך כו'. וחולה שברי לו שייכול לכוון בעמידה ע"י סמיכה נעשה כן, ואם לאו יתפלל מושב, כן כתב בברכ"י בשם מהר"ם ע"ז שם:

(י) דרבו. אבל אם קדם הוא להשתדל ויש לו מי שיאחז תמורו, נדד למשה ויתפלל, וכ"ש כשישנה ברגליו, דהא בלא"ה צריך להמקין, מ"א: (י) באבות. פי' שלא ילך או ירבה. אבל כשיושב על הבהמה והבהמה ג"כ עומדת שרי, תר"י מ"א: (ד) הבהמה. או יתוויר עצמו ע"ג הבהמה, מ"א: (ט) מעמד. כתב ט"ז: מעולם לא ראינו מגדולים שהתפללו בדרך מושב שהתפללו שנית בבואם לביתם או למלון, ע"כ נראה דגם כאן לא יתפלל שנית אלא אם הוא

באר הגולה

* מי שאינו יכול לכוון הרוחות וכו'. ונראה דטוב שיעמד פניו לצד אחד מצדו, ואם כן, אם הוא עומד נגד מנוח ממילא יצדד הוא לצפון או לדרום, אם הוא עומד נגד צפון, אם מצדו לימינו למנוח פשיטא דטוב, ואם לשמאלו שהוא מצדו, על-כ"ל פנים לא הפסיד, וכן בדומה להפך. כל זה הוצאתי מספר שלחן-שלמה: * היה רובב על התמור וכו', ואם לאו יושב במקומו ומתפלל. עין במשנה ברורה שכתבנו: ובכל זאת יתוויר פניו לארץ-ישראל אם אפשר לו. הוצאתי דבר מסגן אברהם בסעודת-קטן ב שנתב ברוכב על התמור דצריך לצדד פניו לארץ-ישראל, ופשוט דהוא הדין ביושב בספינה, וכל-שכן הוא, דהא בנה מתמיר השלחן-צורף לבתחלה אם יכול לעמוד לא יתפלל בישיבה. והנה ראיתי בתוספות-יוס"ט פרק ד דברכות משנה ו שכתב בקנה יושב בספינה, דלכ"י לא תנא יתוויר פניו, דאפילו לעמוד אינו צריך אלא יושב ומתפלל, וכמו שכתב הטור סימן צד: ודעה לומר, דבשלמא ריכב על התמור דקפסיק במשנה דלכתחלה צריך לירד, לכן אפילו אי אפשר לו לירד, על-כ"ל-הגם יתוויר פניו, מה שאין כן ביושב בספינה דמפר לבתחלה להתפלל בישיבה, על-כן אין צריך להחזיר פניו. ודבריו נפלאים: אחר, מה יענה להקמ"ס דסבירא לה ביושב בספינה דאם יכול לעמוד צריך לעמוד? ועוד, לדבריו ברוכב על התמור, לרבי דסבירא לה אין צריך לירד אלא יושב במקומו, אין צריך גס-כן להחזיר פניו, ונלא הוצאתי ס' בפרש' להפוך, והביאו בית-יוסף, ומה בראי' גובע דברי מהגן-אברהם בסעודת-קטן ב: אלא ודאי דלא תנא תורת פנים בישיבה, והא דלא תנא 'יתוויר פניו' לענין ספינה, אפשר דסמך ארישא, וכן פסק הגר"ז בשניהם דיתוויר פניו. שוב התבוננתי ויש להרחי' דברי התוספות-יוס"ט, ודסבירא לה דכמה

לצד מנוחיות-דרומית) אין צריך להחזיר פניו לצדו, דכלאו הכי כן הוא: גם אי אפשר להצפין, דנראה כהופך פניו מארץ-ישראל: ד (יג) דרך הלכות. מפני שקשה עליו עכוב הדרך ואין דעתו מושבת עליו על-ידי זה: (יד) אם יכול לעמוד וכו'. רוצה לומר, (יט) שאינו יושב: אלא עומד: על ברגליו: (יז) אבל מכל מקום מכלל בתנועת הספינה והקרון שהולכין בדרך: (טו) ואם לאו יושב וכו'. ובכל זאת (יט) יתוויר פניו לארץ-ישראל אם אפשר לו: (טז) וישוב דעתו. (כ) ואם קדם הוא להשתדל ומקמין עליהם ויש לו מי שיאחז את הבהמה, נדד למשה ויתפלל: וכל-שכן כשישנה ברגליו שצריך הוא לעמוד ולהתפלל, שבעמידה זו לא ישרד לבו פניו דכלאו הכי צריך הוא להמקין על השניא: (יז) לעמוד באבות. דברכת אבות' הפונה לעבודה, ובדלקמן סימן קא, ומהלך אינו יכול לכוון פל-דך: וכן ברוכב על הבהמה, יעמידה עד גמר ברכת אבות', (נא) אבל אין צריך לירד ממנה: ה (יח) בכל התפלה. מפני ביטולתא: (יב) ואם-כן, הנה אמינא דגם במקום הכריעות צריך לישוב, קא משמע לן: (כ) והוא הדין כשישנה ברגליו ונראה לעמוד קצת בשעת הכריעות ויפסע לאחוריו שלש פסיעות: (יט) יתוויר הבהמה. או (כג) יתוויר עצמו לאחוריו: על-גב הבהמה, בדרך שיהיה נוחה אם היה בא להפטר מלפני המלך: ו (כ) חולה מתפלל: וכן שאינו יכול לעמוד (כד) יושב: (כה) במקומו ויתפלל: (כז) ואם יכול לעמוד במקום הכריעות כדי שיהיה כורע מעמד, יעמוד שם: (כא) יתהרהר בלבו. ואפשר דיוצא בנה בריעבד, ואין צריך לחזור ולהתפלל אפילו אם הבריא בזמן תפלה, מאחר שאנוס הוא עתה. ועין פרי חדש ופרי-מגדים, ועין לעיל בסימן סב סעיף ד במשנה ברורה ובאר הגולה שם: (כו) ואם אינו יכול לכוון דעתו, קורא קריאת שמע לבדה אם אפשר לו, לפי שפונת קריאת שמע אינה אלא פסוק ראשון ובקל יוכל לכוון: ח (כב) שלא לסמוך וכו'. (כו) השעם, התפלה צריכה עמידה, בדלקמן בסימן צח, ועמידה שעל-ידי סמיכה לא חשיבה עמידה. (כח) ולפי זה סמיכה קצת, דהינו שסומך במקצת שאם ינטל אותו דבר לא יפל, שרי. ויש אומרים השעם, דצריכה להיות באימה, ולפי זה בכל גוני אסור: (כט) ובמקום הדחק יש להקל בשעם הראשון. ועין לקמן בסימן קמא סעיף א ובמה שכתבנו שם: (כג) לעמוד. ולכן יזהר שלא יסמוך עצמו על-גבי שטענדרע, (כט) וכן בכל מקום שצריך עמידה, כגון בשעה שרואה ספר-תורה נגדו וכל פיוצא בזה: (כד) בשעת תפלה. וחולה שברי לו שייכול לכוון בעמידה על-ידי סמיכה, (ל) נעשה כן: (כה) ואם לאו יתפלל מושב: ט (כה) מושב. והוא הדין (לא) במהלך בדרך: (כו) כשיובל. (כז) ואינו צריך וכו'. רוצה לומר, דהא לא הוי כמתפלל בתורת נדבה דקמא לן לקמן בסימן קז דצריך לחדש בה. ולדינא הסכימו האחרונים שאין צריך

שער הציור

(יח) מאמר-מרדכי ע"ש: (יט) עין באור הלכה: (כ) מגן-אברהם ורש"י: (כא) תלמיד רבנו יונה: (כב) שלחן-שלמה: (כג) שלחן-הגבורים: (כד) ספר-משנה: (כה) שם: (כו) בית-יוסף: (כז) עין מגן-אברהם: (כח) מחצית-השקל: (כט) שלחן-שלמה: (ל) ברבי-יוסף: (לא) בית-יוסף ומגן-אברהם בסימן קי סעיף-קטן ח:

הלכות תפלה סימן צד

ביאורים ומוספים

[ביה"ל ד"ה מ]י

ונראה דטוב שיעמוד פניו לצד אחד מן הצדדים.

(9) וכשהם כמה בני אדם שאינם יודעים את הכיוון הנכון. כתב השולחן שלמה (ס"א) שיעמדו כולם לאותו כיוון, ולא אחד לכיוון זה ואחד לכיוון אחר.

[משנ"ב ס"ק יג]

ואין דעתו מיישבת עליו על-ידי זה.

(10) ולהתפלל בשעת נסיעה באוטובוס, הורה הגרי"ש אלישיב (שיעורי מן הגרי"ש אלישיב ברכות ל, א) שבנסיעה בתוך העיר חייב לרדת ממנו, מפני שיכול בקלות למצוא אחר כך אוטובוס אחר, אבל בדרך בין עירונית יכול להתפלל באוטובוס ובישיבה, שכן אם יעמוד להתפלל תיטרד דעתו.

ולהתפלל בשנוהג ברכב, דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ח דבר הלכה אות ג) שאסור לנהג בכל אופן להתפלל בשעת הנסיעה, שכן הרכב על חמור הרי החמור הולך מעצמו, מה שאין כן במכונית שצריך לעשות מעשה כדי לנהוג, ועוד, שיש בזה חשש פיקוח נפש.

[משנ"ב ס"ק יד]

שאין יושב (11) אלא עומד (12) על רגליו.

(11) ואף אם יוכל להתפלל תפילת 'הבינו' בעמידה במקום אחד, כתב לקמן (סי' קי ס"ק ב) שעדיף להתפלל כל תפילת שמונה עשרה בישיבה או בשעת הליכה, ולא להתפלל 'הבינו' בעמידה במקום אחד.

(12) וכשהתפלל בשנוסע באוטובוס וכדו', כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פכ"ג הע' מג) שיכול לרדת בתחנה הרצויה לו אפילו באמצע שמונה עשרה, שהרי התירו לו להתפלל אפילו בדליכתו שמא יטרד ולא יוכל לכוון, ואם כן הוא הדין בזה.

(13) וגם אם יכול לעמוד רק על ידי שישען, כתב להלן (ס"ק כד) שמוטב שיעמוד ולא ישב, וראה מה שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק טו]

ואם לא יושב (כו' 14).

(14) וכשהתפלל בישיבה, כתב לקמן (סי' צה ס"ק ב) שיכוון רגליו ולא ישען לאחוריו או לצדדים ולא יפשוט את רגליו, וכן לא יניח רגל על רגל, כיון שכל אלה הם דרך גאווה, אלא יושב וראשו כפוף [אלא שבוכב לא שייך שיצמיד רגליו זו לזו].

וגם כשהתפלל בשכיבה [המוכח בשו"ע להלן ס"ו], כתב המקור חיים (סי' צה ס"א) שיכוון רגליו זו לזו.

[משנ"ב ס"ק טז]

ידד למטה ויתפלל (15).

(15) ומי שנוסע בכלי רכב סמוך לחצות הלילה, וקשה לו לצאת ממנו באמצע הנסיעה כדי להתפלל ערבית בעמידה, דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ח דבר הלכה אות ג) שיתפלל בישיבה, ולא ימתין להתפלל לאחר חצות בעמידה. מאידך, הגר"ח קניבסקי (שאלת רב עמ' שא) כתב שבנסיעה יקרא רק קריאת שמע, ולאחר הנסיעה יתפלל כל תפילת ערבית בעמידה. וראה מה שכתבנו לקמן סי' רל"ה ס"ק כז.

וכשהתקרב תחילת ומן תפילת ערבית ורוצה לצאת לדרך, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פכ"ג הע' נג) שעדיף שיתפלל ערבית בעמידה מפלג המנחה, מאשר שיתפלל בישיבה לאחר צאת הכוכבים.

[משנ"ב ס"ק יח]

מפני ביעותותא (16); ואם כן, הנה אמינא דגם במקום הסריעות עדיף לישב, קא משמע לן (17).

(16) וכמו שכתב השו"ע להלן (ס"ז) שאם מפחד שיפסיקוהו בתפילתו או שיפסיד את מקומו, מותר לו להתפלל בישיבה, ומטעם זה כתב הערוך השולחן (ס"ב) שאם נמצא במקום שמפחד שאם יתפלל בעמידה יגנבו לו את חפציו, יכול להתפלל בישיבה.

וכשנוסע במטוס, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סוף סי' כ) שדינו כנוסע בקרון או בספינה, ואם קשה לו העמידה ויהיה טרוד בגללה, יותר טוב שיתפלל בישיבה, ויעמוד בכריעות, וצוין לדברי המג"א (ס"ק יד) שהובאו במשנ"ב להלן (סוף ס"ק ל). וכן הורה הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ח ס"ד). מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (ישא יוסף ח"א סי' כב) שגם במטוס יש להתפלל בעמידה, ויחפש מקום שיוכל לעמוד ולהתפלל בלי הפרעות.

(17) ואם אינו יכול לעמוד אפילו לכריעות, כתב השו"ע להלן (ס"ז) שיכרע כשהוא יושב, והמקור חיים (סי' קכא ס"ב בקיצור הלכות) כתב, שגם המתפלל בשכיבה ישחך ראשו מעט במקום הכריעות.

[משנ"ב ס"ק יט]

או יחזיר עצמו לאחוריו (18).

(18) ואם מתפלל כשהוא יושב על גבי כסא גלגלים, דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ח ס"ל) שיחזיר את הכסא לאחוריו, בעצמו או בסיוע של אחר, שיעור של שלש פסיעות.

[משנ"ב ס"ק כ]

חולה מתפלל (19). וכן שאינו יכול לעמוד יושב (20) במקומו ויתפלל (21). ובטעם הדבר שכתב השו"ע כאן שחולה המתפלל שוכב על צידו, ביאר השו"ע לעיל (סי' סג ס"א) שאין לקרוא קריאת שמע כששוכב פרקדן, דהיינו כששוכב על גבו או על פניו.

ואם שוכב על נבו אך ראשו מורם על גבי כריות, או שראש המיטה מורם, הורה הגר"ש אויערבך (נשמת אברהם או"ח סי' סג) שלא נחשב פרקדן. וכן דעת הגר"ח שיינברג (חידושי בתרא סי' סג) שגדר פרקדן הוא כששוכב ופניו כלפי מעלה, וכתב שלכן השוכב בכסא נוח אין בו משום פרקדן, משום שאין פניו כלפי מעלה, וכתב שכן משמע בלבוש (סי' סג ס"א) שכתב שפרקדן היינו ששוכב על גבו ופניו כלפי מעלה.

(20) וביאר המקור חיים (ס"ו בקיצור הלכות) שאף על פי שבשכיבה יכול לכוון רגליו זו לזו יותר מבישיבה, בכל זאת כשיכול, עדיף להתפלל בישיבה.

(21) ולכן חולה שקשה לו לעמוד זמן רב בתפילת ראש השנה ויום הכפורים, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' יט) שיתחיל ברכת אבות בעמידה, וימשיך כך כמה שיכול ואת השאר ימשיך בישיבה.

[משנ"ב ס"ק כא]

ועין לעיל בסימן סב ענין ד' במשנה ברוך ובאור הלכה שם (22). ושם (ס"ק ז) הכריע, שלענין קריאת שמע חייב לחזור ולקוראה, ובביה"ל שם (ד"ה יצא) סיים שלגבי ברכת המזון ודאי יחזור, ובשאר הברכות, הסומך על הראשונים שצריך לחזור בודאי לא הפסיד.

[משנ"ב ס"ק כב]

ולפי זה בקל גנאי אסור (23) וכו', ועין לקמן בסימן קמא ענין א' וקמא שכתבנו שם (24).

(23) ובחזרת הש"ץ, אף שיש אומרים (הובאו ברמ"א לקמן סי' קכד המשך במילואים עמוד 26

קכח פֿאַר העגולה

הגה ומי שְׂבַא בְּדֶרֶךְ וְהוּא סְטוּף לְמִלּוֹן, אִם יָכוֹל לְהִסְתַּלֵּק (כּוּר) מִן הַדֶּרֶךְ בְּמָקוֹם שֶׁלֹא יִפְסִיקוּהוּ עוֹבְרֵי-דֶרֶכִים, יִסְתַּלֵּק שֵׁם וְלֹא יִתְפַּלֵּל (י) (כּט) בְּמִלּוֹן שֶׁל עוֹבְדֵי-יִכּוּכִים, (ל) שֶׁלֹא יִבְלְבוּהוּ בְּנֵי הַבֵּית, אֲבָל אִם אֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְהִסְתַּלֵּק מִן הַדֶּרֶךְ בְּמָקוֹם שֶׁלֹא יִפְסִיקוּהוּ, יִתְפַּלֵּל בְּמִלּוֹן בְּאַיִהָ קֶרֶן (יז) וְזוֹת (תַּרְוּמַת-הַדֶּשֶׁן סִימָן ט:):

א (א) יִכְנֹן וְגָלְיוֹ זֶה אֲצֵל זֶה בְּכִינוֹן בָּאֵלוֹ אֵינֶם אֶלָּא אֶחָד, (ב) לְהַדְמוֹת לַמְּלָאכִים וּדְתִיב בְּהֵן וְיִגְלִיֵּהֶם רָגֵל יִשְׂרָאֵל, בְּלוּמוֹר וּבְגִלְיָהֶם נִרְאִים כְּרָגֵל אֶחָד: (יֵשׁ אוֹמְרִים כְּשֶׁעוֹמֵד לְהַתְפַּלֵּל (א) יֵלֶךְ לִפְנֵי שְׁלֹשׁ פְּסִיעוֹת, דֶּרֶךְ קִרְבֹּב וְהַגָּשָׁה לְדַבֵּר שְׁצָרִיף לַעֲשׂוֹת (וִיקָח): ב *בְּצִירָף שְׂכֵכָף רֹאשׁוֹ מַעֲט, (ד) שְׂוִיָּהּוּ עֵינָיו (ו) [ב] (ה) לְמַטָּה לְאֶרֶץ, וְיִחַשְׁבֹּב כָּאֵלוֹ עוֹמֵד בְּבֵית-הַמִּקְדָּשׁ, וּבִלְבוֹ יִכְנֹן לְמַעְלָה לְשָׁמַיִם: ג *מִנִּיחַ יָדָיו עַל (ג) (ו) לְבוֹ כְּפוֹתִין (פְּרוּשׁ, כְּקַשְׁוִירִין), הַמִּנִּיחַ עַל הַשְּׂמָאלִית, יְעוֹמֵד כְּעֶבֶד לִפְנֵי רְבוֹ (ו) בְּאֵימָה בִּינְיָאָה (ג) וּבִפְסָח. וְלֹא יִנִּיחַ יָדָיו עַל חֻלְצֵי מַפְגֵּי שְׂהוּא דֶּרֶךְ יִהְיֶה (וְעַיִן לִקְמוֹן רִישׁ סִימָן צו): ד *טוֹב לִכְנֹן וּבְגִלְיוֹ (ח) גַּם בְּשַׁעֲהַ שְׂאוֹמֵר קִדְשָׁה עִם שְׁלִיחַ-צִּבּוֹר:

בטוח שיכול לזנון בתפילתו כמ"ש ס"ס ק"ז, וכי"פ הרמ"ע מפאנו ושכנה"ג ופר"ח וכן הספיק בתשובה בד"אל"ה סי' א' וע"ש מה שחממה על הטי"ז: (י) במליון. דאיתא בשבת דף קכז דלא רצה ר"י לכנס בתפילין לבית העובד-נוכחים ק"ו להתפצל:

לחזור⁽²⁷⁾ ולהתפלל שנית⁽²⁸⁾, (לג) וכן המונהג שאין עוברי נדרים
שהתפללו בדרך בקיטוב חזונו ומתפללין שנית. ומכל מקום אם
הוא רוצה, יכול להתפלל שנית בחזרת נדרה, אם הוא בטוח שיזכור
לבו בתפלתו. כמו שכתוב סוף סימן קז. ואין צריך לחדש בה
דבר, הנה שמתפלל עתה בעמידה הוא בחדוש, כן כתב בספר מגן
גבורים, ומדברי פרי-מגדים משמע שאין כדאי להתפלל היום
נדרה⁽²⁹⁾: (כח) מן הדרך. לילך לצדדי (לג) ולהתפלל שם בעמידה:
(כט) במלון של עובדי-גלולים. (לד) שבנדאי יש בו גלולים
ותעבות, ואין להכניס לשם דבר שבקדשה⁽³⁰⁾, שהיה משה רבנו עליו
השלום אמר "כצאתי את העיר" וגו', ולא רצה להתפלל במצרים

א (א) יכון רגליו וכו' (11). וברדיעבד (6) אפלו אם לא פון רגליו (2) כלל יצא: (ב) להדמות למלאכים. (ג) עביון שמדבר עם השכינה, צריך לסלק כל מחשבות הגוף מלבו ודמות כאלו הוא מלאך (4). ואפלו אם הוא יושב בעגלה, מכל מקום יכון רגליו (5) [פמ"ג]. עוד כתבו, שאל יסמך אז לאחריי ולא יהא משה לצדדי, ואל יפושט רגליו ואל ירכיבם זה על זה, מפני שכל זה הוא דרך גאונה, אלא יושב וראשו כפוף [עט"ז]: (ג) ילך לפניו. ואין צריך לחזור לאחוריו כדי לילך לפניו (6), בן פתב האליה רבה, (א) אבל מנהג העולם לילך לאחוריו (7). פתב בדרך משה: מהר"ל היה נוהג לעמוד בשחרית לתפלת שמונה עשרה מתי שהתחיל השליח-צבור "תהלות לאל עליון", ובמנהגה השליח-צבור לפני התפלה (8), ובערבית כשהתחיל השליח-צבור קדיש (9). וגם יסיר אז כיהו וניעו וכל דבר המכלכל משכבות (10) [אחרונים]: **ב** (ד) שיהיו עיניו וכו'. עין לעיל סימן צ סעיף קטן ח במשנה ברוכה (11). והפ"ח פתב, דקדם שיתחיל להתפלל יסתכל בחלונות כלפי שמים כדי שיהא לבו נקוע: (ה) למטה לארץ. ואותן המגביהים ראשיהם ויעניהם למעלה כמביטים על הגג, המלאכים מליציגים עליהם [ס"ח ס"ח]. וכתב הפריימגדים שאין לצשות תנועה משנה, ובחיד — רשות, ולא בצבור, ובפרט לקהרים קול וכדומה (12). פתבו האחרונים, שכל מי שאינו עוזם בעיניו בשעת תפלת שמונה עשרה אינו זוכה לראות פני שכינה בצאת נפשו. (ד) אף אם מתפלל בסדור ועיניו פקוחות כדי לראות (13), לית לן בה. ועין לעיל בסימן צא סעיף קטן ו במשנה ברוכה: **ג** (ו) לבו. במקום שנהגין לעמוד כי לפני המלך כשמודברים עמו ושואלים מאתו צרכיהם, (ה) והכל כמנהג המקום (14). ובספר עשרה מאמרות פתב בשם האר"י, שניחוו זרועותם על לבם, זמנית על שטאליח (15), ובשם הרמ"ק, שכי"ח האגודל בתוף פסת היד: (ז) באימה. ויש להתנועע בשעת תפלה משום (16) "כל עצמתי תאמרנה (17) ה' מי כמוך" [פר"ח בשם כמה פוסקים וכן הסכים במגן גבורים]: **ד** (ח) גם בשעה וכו'.

(ג) מגן־אברהם ופרי־מגנים: (ג) תרומת־הדשן ומגן־אברהם ומאמר־מדני: (ד) תרומת־הדשן: (ה) כגן־אבירים, וכזה: יסלך כל הדחוקים שדחקו בדברי נבא: (ו) תרומת־הדשן: (ז) חזקתם: (ח) מגן־אברהם וש״א: (ט) פרי־מגנים וש״א אחרונים, דלא כב״ח: (י) בית־יוסף: (יא) כגן־אבירים: (יב) שערית־שוכה: (יג) בית־יוסף עי״ש וכן העתיק הגון־אברהם:

Tél (France) : 01.80.91.62.91
Tél (Israël) : +972.77.466.03.32
contact@torah-box.com

מילואים הלכות תפלה סימן צד המשך מעמוד 254

לסמוך עצמו, משום שסמיכה כשיבה, ומשמע שסמיכה מועטת שאין דינה כשיבה מותרת, וכמו שביאר לקמן (סי' תרו"ק י' ובשעה"צ שם ס"ק ח) לענין סמיכה בשעת וידוי, שסמיכה נקראת כשיבה רק באופן שאם ינטל הדבר שעליו נסמך יפול הסומך, ומשמע מדבריו שסמיכה מועטת מותרת. וראה מה שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק כד]

שייכל לכן בעמידה על-ידי סמיכה, יעשה כן⁽²⁵⁾.

(25) והיינו אפילו סמיכה כזו שאם ינטל הדבר שנשען עליו יפול, מ"מ יש לה עדיפות על פני תפילה במיזב, וכן משמע לקמן סי' קמא ס"ק ד' ובשעה"צ שם ס"ק ד', וכן בביה"ל סי' תרצ"א ד"ה אבל.

[משנ"ב ס"ק כו]

דהינן שלא עבר זמנה⁽²⁶⁾.

(26) אמנם לעיל (סי' פט ס"ק מב) כתב, שאם משער שעד שיגיע למחוז חפצו לא יעבור זמן תפילה, ימתין ולא יתפלל בשעת הנסיעה בישיבה, וצריך לומר שכאן מדובר שחשב שלא יוכל להתפלל בעמידה עד שיעבור זמן תפילה, ואחר כך ראה שנשאר לו זמן.

ס"ד) שהציבור צריך לעמוד בה, כתב השולחן שלמה (שם ס"ד) שיכול להישען באופן שאם ינטל הדבר שנשען עליו, הוא ישאר לעמוד ולא יפול.

(24) שכתב (שם ס"ק א-ד) לענין הקורא בתורה, שאסורה לו אפילו סמיכה מועטת, דהיינו שאם ינטל הדבר שעליו נשען לא יפול, אולם כשאנו יכול בלא זה, כגון שהוא בעל בשר, חולה או זקן, מותר לסמוך עצמו סמיכה מועטת, ואם אינו יכול לעמוד גם כן, מותר לו גם לסמוך בסמיכה גמורה, ובדיעבד בכל אופן יצא ידי חובה.

וכן לענין ישיבה בתוך ד' אמותיו של המתפלל (בשו"ע לקמן סי' קב ס"א ובמשנ"ב שם ס"ק א), כתב שאסורה כל סמיכה, אלא שבמקום הדחק יש להקל. אמנם לענין עמידה בהלל (בשו"ע לקמן סי' תכב ס"ז, ובביה"ל שם ד"ה מעומד) וכן לענין תקיעת שופר (בשו"ע לקמן סי' תקפה ס"א ובמשנ"ב שם ס"ק ב) כתב שאף שאסור לו גם לסמוך עצמו, מ"מ סמיכה מועטת, דהיינו שאם ינטל הדבר שעליו נסמך לא יפול, מותרת.

וכן לענין עמידת הכהנים בברכת כהנים (לקמן סי' קכב ס"ק נא) ולענין עמידה כשספר תורה עובר (לקמן סי' קמו ס"ק יז) כתב שאסור גם

הלכות תפלה סימן צה המשך מעמוד קכח

[משנ"ב ס"ק ו]

הכלל קמנהג המקום⁽¹⁴⁾ וכו', שייניחו זרועותם על לבם, ימנית על שמאלית⁽¹⁵⁾.

(14) ולכן בני אדם שקשה להם להתפלל אם מניחים ידיהם זו על זו, כתב הערוך השלחן (סי' צא ס"ז) שיכולים לתת ידיהם על סטענדר וכדו', וכל אחד יעשה כפי שטוב לו להתפלל, וכן נהגו החזו"א והגרי"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"ג עמ' רז) להתפלל כשידיהם על הסטענדר.

(15) וטעם הדבר נתבאר בדרכי משה (אות ג) שהוא כדי להגביר את מידת הרחמים על מידת הדין, ולפי טעם זה, כתב הגר"ח קניבסקי (קונטרס איש איטר [הנדפס בסוף מסכת ציצית ותפילין] אות כ) שבאיטר יד הולכים אחרי ימין ושמאל דעלמא.

[משנ"ב ס"ק ז]

יש להתנועע בשעת תפלה כשום⁽¹⁶⁾ כל עצמתי תאמנה⁽¹⁷⁾.

(16) וכן כתב הרמ"א לעיל (סי' מח). אמנם, במשנ"ב שם (סי' ה) כתב שיש חולקים ואומרים שאין להתנועע בתפילה [מלבד בפסוקי דזמרה וברכות קריאת שמע ותלמוד תורה], וסיים שמי"מ גם המג"א שהוא בין החולקים, סובר שידעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד, וצריך לעשות לפי מה שמועיל יותר לכוונתו.

ולתנועע באופן שהגוף עומד על עומדו ומנענע רק את ראשו לצדדים, כתב (שם) שאין לעשות כן, כי הוא דרך גאווה.

(17) ואם יודע שזה מפריע לשכנוי לתפילה, כתב בספר יוסף אומץ (סי' לה) שלא יתנועע.

ס"ק ז) כתב שיותר טוב שלא לעמוד בו, כדי להראות שאינו רוצה לצאת בזה ידי חובת תפילה, ועל כל פנים לא יעמוד כשפניו אל הקיר, מפני שאם יעשה כן נראה כמתפלל תפילת שמונה עשרה.

(10) וכן את עיניו ואזניו, כתב הערוך השלחן (סי' צב ס"ד) שיש לנקות, וגם את שערות ראשו, אם הן מבולבלות יסדרן כתיקונן כעומד לפני המלך.

[משנ"ב ס"ק ד]

עין לעיל סימן צ סעיף קטן ח במשנה ברוך⁽¹¹⁾.

(11) שהביא שהמג"א (ס"ק ד) הקשה שכאן כתב השו"ע שצריך להתפלל כשעיניו כלפי מטה, ואילו לעיל (סי' צ ס"ד) כתב שצריך שיהיו חלונות בבית הכנסת כדי שיתפלל כנגדם, ותירץ על זה המג"א שצריך להתפלל כשעיניו כלפי מטה, אלא שאם תתבטל כוונתו באמצע התפילה ישא עיניו לשמים לעורר הכוונה, וכאן הביא תירוצו נוסף בשם הב"ח, וראה מה שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק ה]

ובפירוש להרים קול וכדומה⁽¹²⁾ וכו', אף אם מתפלל בסדור ועיניו פקוחות כדי לראות בזה⁽¹³⁾.

(12) ובטעם הדבר כתב לעיל (סי' נו ס"ק ה), שלא ירים את קולו כדי שלא יתלוצצו עליו בני אדם ויגרום להם חטא.

(13) ובגודל מעלת התפילה מתוך הסידור, ראה מה שכתבנו לעיל סי' צג ס"ק ב.

